

Никола Чорбаджиев Йосиф Синто

Към биографски очерки една година от смъртта му

23 октомври 1900 година Н. Загора 6 юло 1999 година Пловдив

Под ред на Весел М. Василев

Издание на анархистическа група « Петър Мазнев » Град Дебелец – В. Търново, юли 1995

[Издание и сканирането в интернет на с. 5 – 17 и 51 – 57, Франк Минц]

Моето име е: Чорбаджиев Никола. Аз съм роден в гр.Нова-Загора на 23 Октомври 1900 год. в едно дребно-буржоазно семейство.

Тъй като в нашия град нямаше гимназия, след като завърших прогимназиалното си образование, баца ми ме заведе в Стара-Загора и ме устрои на квартира в семейството на един негов приятел като пансионер. Записах се в реалната гимназия в първи клас. Успешно минах в/във/ 2-й хлас. Запознах се и се сближих с няколко младежи гимназисти, които ме вкараха в една весела компания от момичета и момчета. През свободното време се събирахме, пеехме, танцувахме, правехме серенади и впоследствие почнахме да играем на покер. С малко думи казано, почнахме да водим един приятен, весел, но напълно един лек, празен живот...

Към края на 1916 год. аз се запознах с други много симпатични и сериозни младежи гимназисти. Те бяха много сърдечни, внимателни към мене и ми направи силно впечатление тяхната интелигентност и култура. Аз много ги обикнах и се сприятелихме. Малко по-късно, те ми предложиха да членувага в техния кръжок, в който се четяха реферати на най-различни теми: изкуство, литература, наука, социализъм, марксизъм, анархизъм и пр. Те всички бяха анархисти. Забравих имената на много от тях, но незабравими ще останат за мене: Димитър Попов, Георги Кацаров, Тинко Лалев, Никола и Асен, с които станах много близък и дълги години поддържахме истинско приятелство. Тази нова за мене атмосфера даде едно друго направление на моето съществуване и осмисли моя живот. Благодарение на анархистическите идеи - аз се хуманизирах и борбата за пълна свобода, за зачитане на човешкото достоинство, за благо на всички, за солидарността и за светли бъднини на човечеството - ме въодушевяват до днес и до като съм жив...

Впоследствие, ние издигнахме лозунга: "Всред Народа", напуснахме гимназията и станахме работници: Аз станах печетарски работник в една печатница на Васил Касабов, по убеждение социал-демократ/о/, който се отнесе благосклонно към мене, Моите колеги: Илия Хадживасилев - който ни беше шеф-майстор, неговия брат Минчо Хадживасилев, Господин Господинов и още двама, на които съм забравил имената - бяха любезни, внимателни и ми бяха много полезни в учението на професията.

На следната година почти всички работници: печетари, включително и шефа от нашата работилница и тези от другата печатница: Димитър и Тилю Василеви; Денчо, на когото не си спомням фамилията му име и още други младежи от града – всичко 12 /човека/, образувахме една анархистична група, ръководена от един интелигентен и добре оформен анархист: Колю Драганов. В групата се четяха реферати върху анархизма, социализма на Маркс, върху науката, литературата и пр.

В 1917 год, нашия анархизъм беше романтичен и общо взето анархистическият движение в България се разраства, въпреки че страната беше във война. Ние издадохме

един анти-милитаристичен позив от името на нашата организация и тъй като бяхме известни като анархисти в града - всички бяхме арестувани. Бяха също таха арестувани Старо Загорските, Пловдивските, Софийските, Ямболските и др. анархисти. Лежахме ние с Ямболските другари в Сливенският затвор до края на войната. Земеделската партия, начело с техния лидер Стамболийски дойдоха на власт и на процеса в Ст. Загора всички бяхме оправдани.

Нашият анархизъм си остана романтичен и бяхме горди с нашите външни-прояви на облеклото носехме черни рубашки с червени връзки, черни шапки с широки периферии, специални пръстени с черепа и пр.

Между анархистите имаше доста нелегални, които не желаеха да правят военна служба и даже трудова - ние имахме голямо уважение към тях непокорниците и често следвахме техния пример. Имахме специални укривателни квартири за нашите нелегални.

Този наш романтичен анархизъм трая докато в нашия град /не/ дойде да се укрива легендарния анархист Георги Шейтанов. В един прекрасен летен ден в 1920 год, дойде при мене в Н. Загора един другар от Ст. Загора, който ми каза, че от няколко седмици укриват Георги Шейтанов, но не могат повече, защото ставало опасно. Тяхната организация ни предлагаше на нас да го вземем за известно време. В същия ден гостенина и аз заминахме за Ст. Загора и същата вечер Г.Ш. /Георги Шейтанов – б. преписвача/ и аз тръгнахме пеш за нашия град, в който бяхме вече приготвили квартирата. Нашите другари печетари Митю и Тилю Василеви бяха щастливи, че нашия славен герой ще бъде при тях. Помня, че нашето пътуване за към нас, ставаше през една феерична лунна нощ и Г.Ш. /Георги Шейтанов - б.преписвача/ ми разказваше за неговите пребивавания в Париж, Иерусалим, Москва през 1918 год. и до края на 1919 год. Той ми говори за срещите си с множество другари, и специално за Върбан Килифарски, който живял дълго време във Франция и е бил съучастник и преподавател в свободното модерно възпитателно училище на известния анархистически идеолог Себастиан Фор, прекрасен френски оратор.

Георги Шейтанов беше за нас пример на живот като романтичен анархист. И какво беше моето разочарование когато той почна да ми говори, че е дошло време ние да подхвърлим на преценка много наши архаични ценности. Романтичният анархизъм днес не съответствува на нашето време. Индивидуалната борба и защита са отживелица. Днес ние трябва да станем общественици и заедно с трудовия народ да се борим за свободни и светли бъднини за човечеството. Той ми каза, че ако той е дошъл до това разбиране - то е благодарение на споровете и разговорите, които той е имал с В. Килифарски. Той добави, че не беше лесно да отхвърли индивидуалните методи на борба и защита. Сега, обаче, е щастлив, че е могъл да се срещне с Върбан /Килифарски/ и че благодарение на него - той сега има едно ново и градивно животоразбиране. Георги /Шейтанов/ остана при нас дълго време. Той се нагърби да издава в. "Бунт". Ние се уговорихме с нашия чорбаджия на печатницата Васил Касабов да издаваме нелегално вестника, като го уверихме за нашата строга дискретност. Така ние напечатахме два или три броя докато бях арестуван. Това се дължете на един млад другар от Ямбол, с когото разнесохме първия брой до другарите в Ст. Загора, Пловдив, София, /В./ Търново, пр. Този Ямболски младеж е бил арестуван съвършеино по друга работа, на която той е бил чужд. Той е бил подложен на тежки изтезания и е признал за разнасянето на в. "Бунт" с мене и добавил, че предполага, че се печата в моята печатница.

Считайки голямата отговорност поета пред нашия притежател на печатницата, аз издържах всички изтезания и не признах нищо. Докараха в Ямболския участък нашия другар и тесна персонала Илия Хадживасилев. Когато той влезе, аз бях на нов

разпит и като го видях нашите погледи се срещнаха и аз му направих знак с очите, че не съм нищо признал. Той също така отрече категорично, но мене не ме освободиха. Нашата печатница беше под постоянен контрол и когато "Бунт" се напечата другаде, мене ме освободиха.

През лятото на 1920 год./не помня точно датата/, правихме Конгрес/нелегален разбира се/ в Балкана, организиран от Казанлъшката организация. На този конгрес-присъствуваха другари от всички краища на България. Направи се преценка на някои тактически позиции и се взе решение в "Бунт" да продължава да излиза, както до сега в "Балкана" и се взеха други интересни решения.

По това време в Нова-Загора се укриваха около десетина нелегални приятели. В село Твърдица, Н.-Загорско/дн. гр.Твърдица, Сл.-обл. Бургаска - б.преписвача/ имахме една солидна група от другари. Един ден идва в града секретаря на общината на с.Твърдица, който беде предан другар и ни каза, че наскоро ще се открие много работа в техния балкан - тъй като щяло да се строи една тесно-линейща, която да свързва една въглена мина с Твърдица и че щяло да има много работа за много нелегални другари. Наистина след 2-3 седмици работат започна и дванадесет наши нелегални другари се настаниха на работа с жилище на палатки до едно ручейче с бистра водица, на нашия хайдушки Балкан. Спомням си няколко имена Г. Шейтанов, Тодор Михалчев Бакларов, Георги Герев, Милю Хлебаров, още двама Ямболии, Пантелей желвзничарски кондуктор, който беше подгонен по синдикалистична линия и др. Така, че тази желязна тесно-линейка стана историческа тъй като тя е построена от нелегални анархисти и други работници. Инженера беде офицер от бялата руска армия /белогвардеец/, емигрант в България. Забравих да кажа, че между нашите нелегални другари беше и нашия другар Йосиф/йоската/ Шемтов, близък приятел на Бакларов и на Г. Шейтанов.

На 9-й юни 1923 год. Фашиския преврат ни завари в Твърдица, бяхме слезли в селото в кафенето и в жилицето на нашия добър другар Драган, на когото по-малкия брат и сестра му бяха наши другари. На другата вечер ние напуснахме нашата работа и слязохме в Н. Загора. След няколко дни аз отидох да търся Желю Грозев, който беше по това време нелегално: скрит при брат си. Наскоро Георги Шейтанов, Желю Грозев и аз заминахме за Казанлък и от там за с. Енина, където беше определено да се проведе една районна конференция. На тази конференция говориха Георги Шейтанов, Тодор Дързев, един другар от Енина - учител и аз. На другият ден тогава нашия другар Пенски /Никола Иванов Пенев/ ни преведе през Балкана в Дебелец и след това в Килифарево. След няколко дена почивка Г.Шейтанов и Ж. Грозев заминаха за Русе, а аз се върнах в Нова-Загора.

Първият легален Анархистически Конгрес се състоя в Ямбол през месец януари /7-12/ 1923 год. и беше внушителен. За първи път анархистите излизат наяве, легално. От цяла България по влакове, със знамена и песни, стотици делегати пристигат в Ямбол. Другарите от този град са добри организатори и настаняват делегатите и гостите по квартири - всичко е в ред и в града се чувства една приятна, весела и в същото време една сериозна атмосфера. На другият ден се открива с приветствени речи от Атанас Стойчев, Никола Драгнев, Паско Плочев, които пожелават на гостите и делегатите творческа работа и приятно пребиваване в града им. Конгресът е интересен, водят се спорове и се разменят мнения, правят се преценки на някои тактически въпроси - и всичко това в една оживена, но коректна атмосфера. Конгресът трая 4 /пет б.преписвача/ дни.

В началото на 1923 год. почнаха да се носят сериозна слухове, че военните в съюз с белите руски офицери /белогвардейци/ и войници емигранти, приготвлявали преврат против правителството на Стамболийски. Анархистите от цяла България вдигнаха шум и предупредиха Земеделския съюз за тази фашистка подготовка, за

която те са вече сигурни. Правителството на Стамболийски напротив издава нареждане да се конфискува всичките оръжия на частни хора и канят народа да занесат пушки и патрони, които са тяхна собственост в съответните участъци. Това значи пълно обезоръжаване на народа.

Нашата Ново-Загорска организация решава да се направи обиск в квартирата на един полковник белогвардеец, който беше главния им шеф. Обиска стана през една нощ и трима въоръжени другари нахлухме в квартирата на полковника. При него са на гости двама белогвардейци. Жената на полковника много се изплаши - ние я успокоихме и им казахме, че сме дошли да правим обиск и да търсим документи по готвения се преврат. Ако стоят мирно, нищо лошо няма да им се случи. Ние ги настанихме седнали един до друг и обиска беше щателно проведен, но без успех. Ние се извихнихме за страха който им причинихме и им казахме, че ние сме анархо-комунисти. Впоследствие те ни направиха голяма реклама, като на хора много коректни - не като болшевиките. И те не разбираха защо се наричаме и комунисти /анархо-комунисти/. Комунистите за тях са жестоки и кръвожадни хора.

Ямболските другари решиха с голямо болшинство да свика един грамаден протестен митинг, против нареждането на правителството на Стамболийски да се обезоръжи народа, тъкмо когато, се готви фашистки преврат. Митингът е насрочен за 16 Март 1923 год. Точно митинга се откива, и войската напада – стават престрелки. Един другар хвърля бомба, но в края на краища, митинга бива разтурен и присъстващите граждани ги обхваща паника. Воените обявяват военно положение и забраняват никой да не излиза по улиците. Почват се обисхи от къща на къща - и воените арестуват доста другари, които веднага са закарани в казармата и през ноща са разстреляни - без разпит и без съд в двора на казармата.

Възмущението и гнева на анархистите от цялата страна са дълбоки и викат отмъщение. Падналите другари в тази неравна борба, бяха едни от най-оформените идейно и най-активните пропагандисти на нашата Федерация. Полицейският терор вилнее повсеместно...

По случай 1 Май /1923 год./, няколко седмици само след разстрелването, след подлото убийство на елита на нашето движение - ние, Ново-Загорската организация решихме да се свика протестен митинг против тези неокачествими избивания на нашите незабравими мъченици. Няколко дни по рано ние обявихме мобилизация на всички наши сили от града и околийските групи да се явят на главния площад въоръжени, за да проведем на всяка цена нашата протестна първомайска акция. Митинга беше масово посетен и мина успешно и полицията не интервинуира. След митинга направихме манифестация по улиците на града, с нашето черно-червено знаме начело и с революционни песни. Много гражданки и граждани излизаха на улиците и ни ръкопляскаха. Забравих да спомена, че на митинга говориха трима другари - шумно аплодирани от многобройната публика. Трябва обективно да добавя; че ако всичко мина спокойно, това се дължете до голяма степен на околийския началник бай Бетдо, член на Земеделския съюз. Той не пожела да се повтори Ямбол, защото той знаете, че сме всички въоръжени. Сега разбирам мъдростта на този селянин, който не пожела да се пролее кръв.

След 9-то Юнският фашиски преврат /в който паднаха жертва самият Стамболийски и много хиляди селяни/, почна усилено да се говори за едно народно въстание. Земеделци, комунисти и анархистите от нашия край решиха да проведат заедно тази акция и се образува на местна почва единен фронт .

По това време нашата анархичетическа федерация беше разделена: една част беше за единния фронт, а друга – против. За това въстание почна да се говори често и гласно - на открито. По това време земеделците и комунистите нямаха понятия от

конспирация. Ние ги предупреждавахме, че всичко това може да пропадне, ако така явно се говори по улиците.

На 20 Септември 1923 год, нашия град вазстана. Предварително ние се разпределихме – кой какво учреждение ще нападне. Анархистите с един запасен офицер-комунист Нойков, който ни обичаше и уважаваше - пожела да действа с нас. Последните нападаха участъка, Нойков хвърля бомба към прозореца на участъка - бомбата се удря в решетката на прозореца, падна отвън и уби Нойков. Нашите хора влязоха в участъка, убиха един полицай и превзеха участъка. Комунистите превземат пощата и с/ъс/ земелците обграждат казармата. Градът за два дни е в ръцете на единосфронтовците. Сливенският кавалерийск полк напада Нова Загора и след жесток бой, единосфронтовците са разбити - войската и полицайта арестува доста народ, но една част се оттеглят към Средна гора и Балкана, други намират убежище в Съветска Русия, някои от които впоследствие са ликвидирани от болшевишката полиция като десиденти, а други са изпратени в концлагери /ГУЛАГ/.

Аз у други двама другари ни се отдаде възможността да минем Югославската граница на път за Франция. Единият е от нашата околия и се казва Влахов, който по-хъсно следва в Швейцария и става лекар, а другият е позчатия поет и писател - Георги Жечев /Текелиев/. Много по-късно двамата се завърнаха в България, а аз останах до ден днешев в Париж, във Франция...

В 1925 год, наши другари емигранти в Париж провеждат една протестна акция против една делегация на българското фашистко правителство, изпратена в Париж - и другарите не се разбягват, а остават да бъдат арестувани, за да обяснят след това на френското обществено мнение за престъпленията на властта против трудовия народ та цвета на нашата прогресивна младеж. В този ден аз съм на работа, но полицията намира моят адрес в един от джобовите на Щаров /добър Софийски другар/ - и въпреки, че не съм вземал участие в тази акция - ав бях арестуван и ми връчиха също като на тях безсрочна експулсация. Аз енергично протестирах и не се оставих да ми вземат отпечатъци на пръстите на ръцете и не се оставих да бъде фотографиран докато полицейския началник не ми каже причините за моето изпъждане извън пределите на Франция. През това време експулсираните другари ги натоварват по влаковете- едни за Белгия, други за Германия, а аз останах в префектурата арестуван.

Моята съпруга не загуби време да се свърже с някои влиятелни синдикалисти и социалисти, за да им каже, че аз не съм взел участие във въпросната акция, тъй като съм работил в този ден. Тези личности веднага интервинуират и шефа на полицията дава нареждане да се направи анкета, и докато тя не бъде направена - аз да не бъде експулсиран, въпреки че съм познат в полицията като анархист.

Анкетата е направена и е в моя полза. И на другият ден мене ме освобождават и ми се възвръщат конфискуваните документи.

В началото на 1927 год. моята съпруга и аз сме арестувани като участници в една протестна манифестация в полза на Сако и Ваицети - невинни жертви на Северо-Американската капиталистическа система - обаче без лоши последици за нас.

През Август 1938 год. се подписва Германо Съветския пакт "а приятелски отношения". Ние, сме уверени, че при тези обстоятелства, войната, става неизбежна. И ако хитлеристка Германия победи - светът ще бъде подхвърлен на вековно робство. Веднага след подписването на въпросния пакт, френското правителство дава нареждане да се открият бюра в някои казарми за записване на доброволци в случай на война против Хитлеровска Германия. Маса антифастисти чужденци се записват и аз като стар анти-милитарист не проявил колебание пред този проблем - и се записах доброволец във френската армия, без никакво колебание.

На 4 Септември 1939 год. Франция обявява: обща мобилизация, защото

Хитлерова Германия напада Полша,бомбандирайки интензивно Варшава и други важни стратегически центрове, без да е обявила официално война.

В началото на същата вечер аз си приговлявам раницата,тъй като на другия ден трябва да се явя в казармата. Каква беше моята изненада - когато в 2 часа след полунощ се чука много силно. Отваряме - полицаи и цивилни нахлуват в нашия апартамент. Правят щателен обиск - един от полицаите намира документа, от който се вижда, че аз съм записан доброволец в случай на война и го поднася на шефа си. Той му отговаря,че аз съм познат "като опасен анархист",и, че не трябва да се отдава значение на този документ. Аз съм арестуван и закаран в Парижката пр фектура, където намирам много арестувани,между които и моите приятели: Димчо - по професия бояджия и Буно Рубенов Каталан - дамски коафйор - и двамата анархисти.

На другият ден ни закарват в затвора Френ. Само 6 арестанти са заключени в единички, между които и аз, считайки ни за най-"опасни". Няма да говоря за френските затвори - те са едни от най-строгите и абсолтно не отговарят на мантилитета на френския народ. След известно време всички политически арестанти сме откарани в "Ролан -Гарос" - спортен стадион и настанени под циментовите амфитеатрални седалища, послани със слама. Тук се чувствуваме сравнително добре, защото сме по-свободни. През целият ден ние можем да се разхождаме^опо игрището, да разговаряме, спорим и пр. запознаваме се с испански и италиански другари. Въобще, в сравнение със затвора, в който спяхме на легла покрити с чаршафи - тук на открито небе се чувствувахме като в "Рай". Въпреки, че Франция се счита за напреднала страна - затворите са със средновековна зла дисциплина.

В този "рай" стоим до 12 Октомври 1939 год. и след това откарани в концентрационният лагер Верне, близо до Испанската граница, в департамента Ариеж. Дървени бараки с нарове на 2-ва етаж, направо върху дъсхите, натъпкани като стадо. Тук е стратно - студ, глад... След две седмици отварят кантина/лавката/, в която може да се купи лъжица, съд, а по-късно и др. неща, стига човек да има пари. От друга страна доставиха ни слама - да си постелим. Лагера е грамаден, разделен на три изолирани лагери на: А, В, С. Всички арестанти от концлагера Верне след войната ще бъдат експулсирани от Франция, като нежелателен елемент. В този лагер има много антифафисти: испанци, италианци, унгарци, немци и много германски евреи, избягали от хитлеровци.

В началото на Февруари 1940 год. бях извикан в канцеларията на лагера и началника ме запита дали държа на ангажимента си като доброволец във френската армия, в слуиай на война против хитлеризма. Франция и Велико Британия са вече във война. Отговарям: разбгдра се - аз държа да воювам против хитлеризма. На другият ден известният писател и журналист Артур Кеслер, унгарец от еврейско произхождение, който беше мой съжител в нашата барака - бива освободен/единствен случай в концлагера/ и аз също, но придружен от двамата стражари, които трябва да ме поверят на военните власти в казармата, в която се ангажгирах, за да подпиша даденото обещание.

Аз подписах и по правило аз трябваше да остана свободен евдна седмица в семейството си. Аз, още бях под зависимостта на цивилните власти, тъй като не бях още облечен във войнитка униформа...

Стражарите ме заведоха в префектурата, за да ми дадат позволение да остана една седмица свободен в семейството си. Началникът на полицията, ми заяви сърдито ,че не мога да остана свободен - не една седглица, не един ден, даже един час в Париж. Аз се ядосах и казах на стражарите да ме върнат обратно в концлагера. Като се завърнахме, в казармата, един от стражарите влезе в бюрото на полковника и навярно му е казал, че аз възмутен - искагл да се върна в лагера. Полховникът излезе в коридора

и ме въведе в своето бюро и ми каза, че ще даде една писмо до военните там където ще ни обучават /в околностите на град Лион/ и веднага, облечен във войнитка униформа - да ми се даде седмичката отпуска. При тези условия аз се съгласих, подписах и на другия ден заминах с другите доброволци на обучение в една казарма в околностите на Лион.

Разбира се, че когато бях вече войник, не ми дадоха отпуска, въпреки писмото на полковника. Но след няколко месеца обучение, нашият полк бе изпратен на фронта. Сражавахме се няколко дена, но военното надмощие на немците ни принуди да отстъпим. Дадохме много жертви и пленници. Аз бях лекс ранен. Хитлеровските моторизирани части ни надминаваха по численост - аз с една група алжирски войници можахме да се изтръгнем и не попаднахме в плен.

Войната завърши с идването на власт на маршал Петен. Впоследствие взех участие в съпротивителното движение и при освобождението бях натурализиран френски гражданин.

14 Май - 14 юни 1990 година, град Париж, Франци
Йосиф Синто Никола Чорбаджиев

[Оставам друг текст /с. 18 -46/ защото е пребизително вержу сеция период]

Умря човек, анархист Никола Чорбаджиев Йосиф

Казват, че стойността на живота не се измерва с дължината на изминатия път. Това е вярно. Пламъкът на възвишената борба с терора, войната, лъжата, неправдата, грабежа и властта обагрят и освобождава човека, ставайки мярка на смисъла на неговия живот.

Никола ЧОРБАДЖИЕВ носеше в гърдите си бунтовния и градивен пламък на анархизма през целия си живот. Той умря почти столетних - на 95 години .

Преминал през горнилото на толова борба - в страната и в чужбина, подобно Петюфи той бе противник на смъртта в меко ложе, при мъждухащата свещ. Тя го навести в гр. Пловдив, в сряда, на 6 юли 1994 г.

Изминатият път е каменист . Роден на 23 октомври 1900 г. в Нова Загора, в незаможно семейство от еврейски произход, от юноша той се оформя като анархист. Научил печетарския занаят, Никола се заема с отпечатване на позиви и брошури за анархистическото движение, което претърпява, поредния си бурен растеж между 1918 и 1925г. Той става бързо приятел по идеи и оръжие на анархистите Шейтанов, Букурещлиев, Икономов, Домусчиев, Никола Стойнов и Върбан Килифарски в организираната от когото земеделска хомуна намират убежище не малко нелегални анархисти.

Нелегален, преследван, винаги в опасност, несигурността поражда в него два важни добродетели: да цени живота на другите е да зачита тяхната свобода на мнение. Те го улесняват в спечелването на безброй приятели не само сред анархистите, но и в другите среди. Прекият контакт и непресъхващата му човечност го превръщат в спорен сеяч на анархистическите идеи и дори и сред неприятелите.

Критичен към себе си и другите, скромнен и презрял интелентуалното и организационното водачество, той отдаваше нужното внимание и уважение на всяка човешка личност. Заедно с това, Никола се бореше с оръжие в ръка срещу кървавата тирания, когато не оставате друга възможност и проповядвапе чрез перо и слово

анархистичес. идеал за едно свободно общество без мизерия, подлост и насилие. Двете начала на анархистическата обществена дейтелност се допълваха в него.

Преследван, застргден със смърт в родният си край, в навечерието на деветоюнския преврат срещу правителството на Стамболийски от 1923 г. той преминава границата с фалшив паспорт и скрито оръжие. Пристига в Париж, градът, в който още се чуват гласовете на Варлен, Луиза Мишел и на храбрите женски батальони от Монмартър, защитаващи великата Парижка комуна от 1871 г.

Емигрантската неволя не го поглъща и борчесният дух не угасва. По препоръха на Френски анархисти той^о постъпва в печатницата, където световно известният анархистически трибун - Себастиан Фор издава своите брошури и вестник. Никола се сближава с трибуна и става негов идеен и личен приятел. В печатницата той организира стачка, поради която вестникът закъснява. Той се извинява, на което Себастиан Фор отговаря:

"Стачката е наше мощно оръжие. На нея не трябва да се изменя. Вестникът ще излезе няколко дни по-късно - когато победите собственика на печатницата".

В Париж, под чуждото име Никкола Чорбадиев се оженва за полската анархиска Лиа. Тя го запознава с Ема Голдман и нения приятел - Беркман, на чието име след самоубиството му, приятелите от САЩ създават фонд за подпомагане на анархистите от целия свят, преследвани заради идеала и обществената си дейност. Младото семейство живее в труд и мъки, но не изгубва будния си интерес към революционния кипеж на света. Скоро след като последните махновци поемат пътя на изгнаничеството, те се запознават с Волин, Шапиро, Аршинов. Волин става близък приятел на Никола и Лиа. Те го подпомагат в разпространението на наскоро издадената от него книга за ролята на анархистите в руските революции от 1905 и 1917 г. Наред с това книгата показва документално предателската роля на болшевишката партия, спрямо социалната революция и кървавите поражения, които нейните вождове Ленин, Тротски и Сталин нанасят на анархистите - единствените безкомпромисни и безкористни борци за каузата на руските работници и селяни.

Скоро в Париж, през Украйна, Румъния, Унгария и Полша пристига и организаторът на огромното революционно движение - махновското. Между семейството на Махно и Никола се завързва непринудено, сърдечно и идейно приятелство. Семейството на първия с жена му Галина и дъщеря му Люси живее на първия етаж, а на Никола с Лиа в приземния на къщата край Венсенската гора. Взаимните им гостувания са редовни. Махно разказва неуморно за борбите на анархистическото движение в Украйна, за успехите в организирането на земеделието, за свободното федеративно обединение на общините и формирането на анархистическата въстаническа армия. Никола слуша жадно. Културният и революционен кръгзор се разширява. Неговата любов към борбата за хляб и свобода става още по-силна, а омразата му към болшевиките се превръща в клокочещ вулкан. Под впечатлението на Махновите разкази в наша среда Чикола ивбухваше:

"Марксистите и техните ленинско-сталински епигони носят непростимата отговорност пред историята, световната работническа класа и нас анархистите. Тяхната диктатура, безбройните затвори, концлагери и издигнатите бесилки убиха свободната личност. Борбата и социалният напредък са достижими само чрез свободния човек".

Малко преди Испанската революция/1936 – 1939 г./ в Париж идват двама неразделни приятели и неустрашими революционери-анархисти: Асказо и Дурути. Френското правителство дава заповед да бъдат екстрадирани. Анархистическото движение организира протестни митинги. Никола взема дейно участие. След няколко

дни той е вече приятел на испанските анархисти, загинали по-късно в гражданската война.

С пари предадени от Дурути и Асказо, с активното участие на френските анархисти и това на Никола се слага началото на модерна книжарница с международна репутация.

Българските анархисти оцелели от терора на Цанковото правителство, през кървавите 1923 и 1925 година са във Франция. Те образуват заедно с Христо Манолов от гр.Дупница кооперация за плетени обувки. Тя има успех. След приспадане на производствените и инвестиционни разходи, възнагражденията се разпределят по равно. Тук, работи и Николола. Заедно с други приятели той се включва в създадената от френските анархисти международна организация за подпомагане на испанската революция. Той се вслушва в апела на испанските анархисти:

"Ние нямаме нужда от вас като бойци. Имаме крепяща нужда от оръжие. Изпрацайте ни го! Не забравяйте също, че за успеха на нашата революция, вие трябва да направите вашата. Само така може да бъде унищожена фашистката намеса на Хитлер и Мусолини, да се преодолее предателството на Сталин и неговите чекисти и се разобличи фалшивият неутралитет на буржоазните и съглашателските правителства на Франция и Англия".

Заради тази му дейност френските власти го изпращат в най-непоносимия и мръсен лагер "Верней". Тук е въдворен и станалият световно известен писател Ерих Кеслер с романа си "От нула до безкрайност". Още в първите дни, с чара на своята сърдечност и човечност, Никола става личен приятел на големия писател. Излязъл от лагера, той посвещава страници в спомените си на човека и анархиста Никола.

При нападението на Германия срещу Франция, непримиримата омраза на Никола срещу фашизма го изпраща на фронта като доброволец. След разгрома на френската армия той живее нелегално до краха на нацизма. Свободен, той отново е на страната на анархистите от Франция и многобройната испанска емиграция.

От края на 1948 г, в Париж започват да пристигат български анархисти от втората емигрантска вълна. Никола и Лия в едно с Яни Дубински, отварят широко вратите на домовете си за тези хора, минали през безброй мъки и прежеждия. Няма български анархист-емигрант във Франция, който да не е чул окуражителни думи от Никола, който да не е получил неговата подкрепа. Той беше "Странджката" на българските анархисти в изгнание. С негова помощ те организираха "Съюза на българските анархисти в чужбина" със седалище Париж. Пак с негови усилия Съюзът стана член на международната организация за подпомагане на анархистите, станали жертва на болшевишката и фашистката диктатури.

В 1952 г. Съюзът започва да издава списание "Нат път" .То се финансира от анархистите българи и е техен орган противно на нечии твърдения. В началото Никола е един от четиримата членове на редакционната колегия. Отговорен привърженик на анархистическия федерализъм, той подпомага серия месни и дори лични инициативи, когато са в подкрепа на движението. На няколко пъти той подкрепя със значителни суми органа на френската анархистическа федерация - в. "Ле Монде Либертер", както и издаването от групите на ФАФ, на различни анархистически списания и книги.

Дългият живот в емиграция не намали привързаността на Никола към анархистите в България. На няколко пъти преди 10.11.1989 г. той има смелостта да влезе в страната с френски паспорт, и да се срещне с ред анархисти, сред които и Васил Тодоров/"Народа"/ и Христо-Колев. Арестуван от болшевишката полиция и обвинен в нелегална анархистическа дейност, той бе прокуден от болшевишките власти, които му отнеха правото на виза за България

След 10.11.1989 г. Никола е един от най-активните членове на новосъздадения "Координационен комитет на българските анархисти , живущи в чужбина", който подпомага финансово издаването на в. "Свободна Мисъл" , отпечатването на брошури, закупуването на фотокопирна и пишешни машини за нуждите на ФАБ и местните организации. Той подпомага лично и списание "Свободна общество" .

"Живях във Франция близо 70 години. Обичам революционния дух на французите , неоченимото им наследство от Парижката комуна, дала тон на всички революционни събития през нашия век - от Руските революции, начинаей с тази от 1905 г. до бунта на парижките студенти от 1968 г., но въпреки това и обстоятелството, че съм отявлен инерационалист, чувам гласа на родния кът, на народострадаец и на приятелите анархисти в България"

На 23 май Никола пристига в София. Въпреки умората си има среща с тукашните анархисти, а на 25 май заминава за гр. Пловдив, където е решил да живее. На 29 май присъствува на събрание на федеративния съвет на ФАБ в Пловдив. Пред приятелите, дошли от местните органиваии, в кратко встъпително слово той казва:

"Приятели, стигнал съм до едно заключение, направено по дългия ми път, живял с анархистическите идеи: Забравете личните разпри, ако ви разделят. Създайте толерантни и етични взаимоотношения. Работете за изграждането ви като високо културни личности. Органивирайте се в атмосфера на доверие, солидарност и взаимопомощ, на задружна дейност и борба, и тогава ще успеем. Разединени ще се разтлеем".

Уморен от дългия борчески живот, разятдан от болестта, която вземаше връх през последните месеци, Никола склопи очи в една от пловдивските болници на 6 юли т.г. По негово желание трупът му бе изгорен в софийския крематориум. Така привърши дългия път на бореца-анархист. Но той ще остане с примера на своя живот в редиците на вечно живите, на борците за правда и свобода в бъдните битки.

За Координационния комитет Парих Трендафил Марулевски
[В. Свободна Мисъл, София, август 1994, бп. 8 (46) , година V]

Никола Чорбадиев е автор на брошурата *Причини за раждането на социалистическите идеи. Анархизм – днес и утре*, В. Гърново, изд. на бълг. анарх. група с. Самоводене, 1993, 79 с.